

Visoki predstavnik o BiH protektoratu u DANIMA

Visoki Predstavnik, Wolfgang Petritsch odgovara na članak nezavisnog urednistva DANA objavljenih 28. januara u kojem je zatrazeno od njega da uspostavi jednogodisnji protektorat u Bosni i Hercegovini. DANI danas objavljaju njegov odgovor:**Visoki predstavnik odgovara urednistvu DANA**

OVO NIJE NASA ZEMLJA

Krajem januara, urednicki kvartet DANA zatražio je, kroz tekst Deset teza za Bosnu i Hercegovinu, od Visokog predstavnika Wolfganga Petritscha da u BiH praktično uvede jednogodisnji medjunarodni protektorat. Austrijski diplomata zavidnog iskustva odgovara DANIMA sa svojih 10 teza, insistirajući na bosanskoj "odgovornosti", iznoseći istovremeno tacnu i zabrinjavajuću teoriju: gradjani BiH ne osjecaju Bosnu i Hercegovinu kao svoju državu.

U posljednje vrijeme je bilo mnogo zahtjeva za reviziju Daytonskog mirovnog sporazuma. Prosle sedmice je Ante Jelavić zatražio ukidanje Federacije i prenosenje njenih ovlastenja na državu. Hrvatsko narodno vijeće zagovara kantonizaciju cijele zemlje; Haris Silajdžić je zahtijevao izmjene Aneksa IV (Ustav BiH) i Aneksa VII (izbjeglice i raseljene osobe) Mirovnog sporazuma. Prije nekoliko sedmica, cetiri istaknuti pisca su u ovom casopisu objavila apel kojim traže da uspostavim jednogodisnji protektorat u Bosni i Hercegovini. Posve neočekivano, pokreće se debata o vrijednostima i nedostacima Daytonskog sporazuma, o tome u kakvom se stanju Bosna i Hercegovina trenutno nalazi, i u kojem pravcu bi se trebala kretati.

To, zapravo, nije iznenadjujuće kada se uzme u obzir da su neposredne posljedice rata ublažene, kako u fizickom, tako i u psihičkom smislu; infrastruktura u zemlji je obnovljena i ljudi se sada usredsredjuju na svakodnevne probleme i na svoju buducnost. Bosna i Hercegovina nije vise zemlja u poslijeratnom razdoblju, već zemlja u tranziciji, što otvara mnogo novih pitanja.

Iako vjerujem da je prerano za izmjene Daytonskog sporazuma jer mnoge vazne odredbe još nisu provedene, pozdravljam to sto su gradjani Bosne i Hercegovine poceli razgovarati o buducnosti svoje zemlje. To je ono sto ja zovem preuzimanjem "Odgovornosti" za aktuelna pitanja.

"Deset teza za Bosnu i Hercegovinu", koje su u DANIMA objavljene krajem januara, su posebno privukle moju pažnju jer dolaze od intelektualaca, dakle ne od političara, a u devet od deset teza se od mene trazi da ispunim odredjene zadatke. Ti zadaci se na kraju svode na zahtjev da ukinem domace organe vlasti i da u Bosnu i Hercegovinu uvedem jednogodisnji medjunarodni protektorat.

Iako razumijem, a donekle i sâm dijelim frustriranost autora trenutnom situacijom, ne slazem se sa njihovim pristupom, niti sa njihovim zaključkom. Njihov pristup se kosi sa mojim konceptom "Odgovornosti". Autori prebacuju odgovornost za rjesavanje problema Bosne i Hercegovine na medjunarodnu zajednicu, što ne mogu da prihvativam. Lako je proglašiti Daytonski mirovni sporazum neuspjehom i traziti od medjunarodne zajednice da pronadje neko novo rjesenje; malo je teze pronaci to rjesenje. To nije i ne može biti zadatak medjunarodne zajednice, jer ovo nije nasra zemlja. Osim toga, ne vjerujem da bi nas jednogodisnji protektorat priblizio trajnom rjesenju. Jer, sta se može postići za godinu dana?

Moj odgovor je sadran u deset protuteza na teze Senada Pecanina, Ivana Lovrenovica, Nerzuka Curka i Mleta Stojica:

1. Puno se postiglo u implementaciji Daytonskog sporazuma. Daytonski mirovni sporazum ne predviđa protektorat i veoma je precizan u svom opisu uloge Visokog predstavnika medjunarodne zajednice, cija je dužnost da "pomaze naprima koje ulazu strane", da "nadgleda" i "koordinira". Medjunarodna zajednica je ulozila mnogo napora u uspostavljanje djelotvornih institucija, održani su mnogi izbori, poduzete mnoge aktivnosti u cilju budženja svijesti o odgovornosti i obavezama, kako izabranih dužnosnika, tako i gradjana ove zemlje. Rezultati su vidljivi. Istina je da se moglo postići i mnogo više, ali mislim da smo na pravom putu. Uvodjenjem protektorata bi se ponistili svi rezultati, a Bosna i Hercegovina bi se vratila tamo gdje je bila 1995.

2. Demokratija se mora uciti, a za to treba vremena. Problemi Bosne i Hercegovine su u svojoj sustini

drustveni problemi koji proizilaze iz kompleksne historije i teske bliske prošlosti. Politickom sloju u Bosni i Hercegovini nedostaje odgovornosti, a narocito volje za kompromis koji je neophodan u multietnickoj zemlji u kojoj živi nekoliko konstitutivnih naroda. Pored toga, politikom upravljaju lici interesi onih koji je provode. S druge strane, gradjanima Bosne i Hercegovine nedostaje političke zrelosti. Nista od toga nije iznenadjuće kada se uzme u obzir komunistička prošlost Bosne i Hercegovine, tokom koje dužnosnici nikome nisu morali odgovarati, a gradjani nisu smjeli iznositi kritiku. No nista od toga se ne može promijeniti za samo godinu dana. Demokratija, dobra vlast, politička zrelost i gradjanske aktivnosti, se ne mogu nametnuti niti proglašiti: do njih se može doći jedino putem procesa. Demokratske i gradjanske vjestine se moraju nauciti.

3. Ljudi ce nauciti kako da upravljaju svojom zemljom samo ako im se pruzi prilika da to sami urade.

Cak su i ogranicene ovlasti Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini dovele do odredjene kulture ovisnosti. Protektorat bi dodatno ojacao ovu ovisnost; on bi potčinio drustvo i strukture Bosne i Hercegovine i onemogucio im da ikada postanu neovisne i samoodrzive. A za medjunarodnu zajednicu protektorat bi bio obaveza cije bi trajanje bilo neizvjesno.

4. Na gradjanima je Bosne i Hercegovine da odluce da li i na koji nacin zele promijeniti Daytonski sporazum.

Medjunarodna zajednica je pomogla da se okonča rat i da se postigne mirovni sporazum. Bio je to najbolji sporazum koji se u tom trenutku mogao postići. Njime je okončan podmukli rat i uspostavljen je mir. Kao i svaki kompromis, ni Daytonski sporazum nije savršen. Možda će doći dan kada će narodi Bosne i Hercegovine pozeljeti da poboljsaju ovaj sporazum, narocito njegov centralni dio, Ustav. Oni su ti koji moraju odlučiti da li ga zele mijenjati i kako, jer oni moraju naci nacina da žive zajedno. Njihovi interesi se moraju odrazavati u Ustavu. Samo ako Ustav mogu prepoznati kao svoj, doći će do trajnog mira i stabilnosti u zemlji.

5. Izbori predstavljaju vježbu iz demokratije i doveli su do umjerenije političke klime.

Rezultat izbora koji su se do sada održali u Bosni i Hercegovini je bio stalni pad podrske beskompromisnim, uskogrudim nacionalnim strankama. U Republici Srpskoj vise nije na vlasti ni stranka koja je vladala tokom rata. Sto je još važnije, svaki izbori su dobra vježba iz demokratije, narocito za glasace koji još nisu u potpunosti svjesni svoje moci. Ne bi imalo smisla otkazati predstojeće općinske izbore, a nadam se da će se i opći izbori održati. Njihovim otkazivanjem se nista ne bi postiglo osim eventualnog propustanja sanse za promjenu.

6. Ekonomija i sudstvo se moraju oslobođiti utjecaja politike.

Vladajuće stranke trenutno dominiraju gotovo svim aspektima drustvenog života. Oni upravljaju privredom i pravosudje, oni određuju ko se može vratiti, kada i gdje, oni cak odlučuju i o tome ko ima krov nad glavom i posao. Ako se pravosudje i privreda odvoje od politike, ako svaki pojedinac može ostvariti svoja prava i ucestvovati u ekonomskom životu bez obzira na svoju nacionalnu i političku pripadnost, svima će postati prihvatljivo da svi ostali uzivaju ista prava. Za to su potrebni novi zakoni i propisi, ali i promjena mentalnog sklopa svakog pojedinca.

7. Ciklus etnickog negativizma se mora prekinuti.

Bosansko-hercegovacka politika i stav prema bitnim pitanjima se određuju kroz prizmu "etnickog negativizma". Sve sto jedan narod smatra dobrim, druga dva automatski smatraju losim za sebe i odmah se tome suprotstavljaju. I upravo zbog toga narodi u Bosni i Hercegovini onemogucavaju jedni drugima da krenu putem napretka.

Ovakav model dominira radom zajednickih institucija, glasanjem, stavom prema ratnim zločinima, povratku izbjeglica i mnogim drugim vrlo bitnim pitanjima. Biraci ne glasaju "pozitivno": odnosno, ne glasaju za političku stranku za koju vjeruju da će djelovati u njihovom interesu, te im obezbijediti sve ono do cega im je stalo, kao što su posao, sigurnost, penzija i kvalitetno obrazovanje. Biraci glasaju "negativno": odnosno, glasaju za stranku za koju vjeruju da će najefikasnije onemogućiti napredak druge dvije etničke grupe. Ljudi se u svojim redovima ne bave zlocincima koji su u njihovo ime pocinili teske ratne zločine. Umjesto toga, njihov moto je: onda i samo onda kada "drugi" budu krivicno gonili svoje ratne zločince, mi cemo goniti "nase". Ne dozvoljavaju povratak izbjeglica i raseljenih osoba u područja pod svojom kontrolom. Umjesto toga kazu: onda i samo onda kada se "nase izbjeglice i raseljena lica" budu mogla vratiti na svoje, tada cemo dozvoliti "njihovim" da se vrate na svoje.

Iz ovako negativnog stava proizilazi jedan opći zastoj. Osim ako na vlast ne dodju stranke koje će teziti ka ciljevima u općem interesu, kao što je ekonomski razvoj, i cije će djelovanje biti pozitivno, a ne negativno i usmjereno protiv ostalih etničkih grupa, Bosna i Hercegovina neće dozivjeti napredak. Ukoliko se svi narodi ne suoče sa ratnim zločinima koji su pocinjeni u njihovo ime, i ukoliko ih ne osude, u Bosni i Hercegovini neće doći do pomirenja, niti će se razviti zdravo drustvo.

8. Bosna i Hercegovina i njeni gradjani moraju izgraditi samopostovanje i samopouzdanje.

Nedavno je

Austrijanac Karl-Markus Gauss, inace pisac i strucnjak za Balkan, kriticki izjavio: "Termin Balkan u svom pejorativnom znacenju se vratio kuci, i medju balkanskim narodima je pocelo takmicenje u pogledu toga ko pripada Balkanu, odnosno ko je izgubljen, a ko se uspio spasiti od balkanske prljavstine, korupcije i mrznje, te se moze svrstatи kao dio Evrope, odnosno kao dio civilizacije." Isto ovo vazi i za Bosnu i Hercegovinu. Njeni gradjani se ne identificiraju sa svojom domovinom, oni nisu ponosni sto su gradjani Bosne i Hercegovine. (Ovo upravo vidim kao jedan od podsvjesnih razloga za korupciju u ovoj zemlji. U Bosni i Hercegovini korupcija predstavlja drustveno prihvatljiv oblik odbrane od drzave koja se dozivjava kao neprijatelj).

Kao i u svakom drugom odnosu ili vezi, i ovdje je bitno da obje strane-drzava i njeni gradjani- krenu jedna prema drugoj. Drzava Bosna i Hercegovina mora postati jaca i legitimizirati se tako sto ce gradjanima ponuditi prave vrijednosti, pocevsi od medjunarodno priznatih pasosa sa kojima ce njeni gradjani moci putovati bez viza, pa sve do privrede koja ce funkcionirati. S druge strane, njeni gradjani, dakle i politicari i obicni ljudi, moraju prihvati ovu drzavu kao svoju domovinu, te svojim djelovanjem od nje stvoriti drzavu kakvu zele.

Protektorat ovom procesu ne bi pomogao, nego bi prouzrokovaо upravo suprotno. Drzava, koju bi opet vodili stranci, bi ostala strana za njen narod.

9. Intelektualna elita bi trebala ucestvovati u oblikovanju buducnosti Bosne i Hercegovine. Moj koncept "Odgovornosti" zahtijeva od politicara Bosne i Hercegovine da se suoce sa problemima ove zemlje i da ih rijese; zahtijeva od gradjana Bosne i Hercegovine da iznad svega postanu svjesni svojih prava i obaveza, te da djeluju u skladu s njima; a od intelektualne elite ove zemlje zahtijeva da podrzi procese demokratske transformacije kroz koje Bosna i Hercegovina prolazi, da radi na mijenjanju svijesti, i da pronadje rjesenja u parametrima bosansko-hercegovacke stvarnosti.

Ta stvarnost je Daytonski mirovni sporazum, nepostojanje i nevjerovatnoca medjunarodnog protektorata, kao i cinjenica da u Bosni i Hercegovini zive tri konstitutivna naroda koja se moraju dogovoriti o tome kako njihova drzava treba da izgleda. Trenutno su njihovi sveprisutni "nacionalni" interesi prilicno razliziti. Covjek se moze upustiti u beskonacnu diskusiju oko razloga koji su doveli do ovakvog stanja, i moze razmisljati o tome koji su "pravi" interesi gradjana Bosne i Hercegovine. Ovakve diskusije su bitne, ali je ipak sustina pronaci nacine i ideje koji ce naici na podrsku vecine iz sva tri konstitutivna naroda, te povesti Bosnu i Hercegovinu naprijed.

Apeliram na intelektualce ove zemlje da preuzmu inicijativu. Apeliram na njih da preuzmu "Odgovornost" za bosansko-hercegovacke probleme i ponude ideje za njihovo rjesavanje i za buducnost ove zemlje, uzimajuci u obzir realno stanje u Bosni i Hercegovini. Pozivam ih da nadju nacina da prekinu negativne cikluse i da budu prvi koji ce izraziti vjeru u Bosnu i Hercegovinu.

10. Uloga medjunarodne zajednice je da usmjerava i pomaze. Problemi u Bosni i Hercegovini su teski, ali medjunarodna zajednica je spremna da pomogne u njihovom rjesavanju pruzajuci smjernice i pomoc, i povremeno intervenirajuci kako bi ubrzala provedbu mira i demokratije. Ali, ovaj proces moraju provesti ljudi iz Bosne i Hercegovine. Vjerujem da je ovo jedini nacin na koji Bosna i Hecegovina moze postati demokratska, samoodrziva i samopouzdana zemlja. Ovo je upravo sustina "europeizacije."

Postoje odredjeni zakoni koje svaka drzava mora imati, i ja sam voljan da ih nametnem ukoliko vecina clanova parlamenta nije spremna da ih sama donese. Nemam nimalo razumijevanja za osobe koje vrse opstrukciju, niti za nacionaliste, i smatram ih otrovom za ovu zemlju. I dalje cu protiv njih koristiti svoje ovlasti. Postoje pitanja koja su od tolike vaznosti da cu uraditi sve sto mogu kako bih pospjesio njihovo rjesenje. To su, na primjer, ekonomска reforma, rast i razvoj, nova radna mjesta, povratak izbjeglica i vladavina zakona.

Cilj mi je da uspostavim okvir koji ce duzносnicima i gradjanima pruziti sansu da odgovorno djeluju i da preuzmu vlastitu sudbinu u svoje ruke. Na njima je da tu sansu i iskoriste. S tim u vezi, upravo intelektualna elita mora probiti led. Demokratski procesi su teski procesi. Ali, zar postoji neko drugi ko bi se mogao suociti sa teskim pitanjima osim samih gradjana ove drzave, Bosne i Hercegovine?